Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

Embassy of Sweden
Sarajevo

unicef za svako dijete

cprc CRIMINAL POLICY RESEARCH CENTRE

Izrada i izdavanje ove publikacije realizuje se u okviru
UNICEF-ovog projekta „Pravda za svako dijete“
uz podršku Vlade Švicarske i Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida).

Stavovi i mišljenja iznesena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost autora i
ne odražavaju nužno mišljenja i stavove Vlade Švicarske i Švedske agencije za
međunarodni razvoj i saradnju (Sida), kao i UNICEF-a BiH.

www.j4c.ba

PRAVDA ZA SVAKO DIJETE

Sekundarna prevencija neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u osnovnim školama Kantona Sarajevo

- studije slučajeva -

Sekundarna prevencija neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u osnovnim školama Kantona Sarajevo

- studije slučajeva -

Sarajevo, 2021.

Izdavač:
Udruženje Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, Sarajevo

Za izdavača:
Prof. dr. Elmedin Muratbegović

Urednica:
Amila Alijagić

Lektura:
Nizama Hodžić

DTP:
Eldin Hodžić

Godina izdanja:
2021.

Tiraž:
100

Štampa:
CORON'S, Sarajevo

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

37.06:364.632(497.6-24 Sarajevo)(035)
316.624:373.3/.5(497.6-24 Sarajevo)(035)

SEKUNDARNA prevencija neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u osnovnim školama Kantona Sarajevo : studije slučajeva / [urednica Amila Alijagić]. - Sarajevo : Udruženje Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, 2021. - 31 str. ; 25 cm

ISBN 978-9926-8148-5-4

COBISS.BH-ID 43098374

Sekundarna prevencija neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u osnovnim školama Kantona Sarajevo

- studije slučajeva -

Sarajevo, 2021.

PREDGOVOR

Priručnik sadrži primjere dobre prakse, studije slučaja, koje su u sklopu Programa sekundarne prevencije neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u osnovnim školama Kantona Sarajevo pripremili pedagozi i psiholozi zaposleni u osnovnim školama.

Priručnik je praktični vodič za razumijevanje izazova s kojim se susreću pedagozi i psiholozi u školama, te sadrži primjeri načina pružanja stručne podrške i tretmana učenicima u riziku.

Uvjereni smo da će primjeri iz prakse ponuđeni u Priručniku pomoći stručnim saradnicima u školama, olakšati izbor načina pružanja stručne podrške, osnažiti ih pri donošenju odluka i poduzimanju mjera u najboljem interesu djeteta. Priručnik obiluje pronicljivim, stručnim zapažanjima onih situacija u kojima je ugrožen najbolji interes djeteta te nudi set prijedloga i mjera koje je potrebno poduzeti u cilju zaštite djece.

Sadržaj je pisan razumljivim jezikom, zahvaljujući kojem je omogućeno da opisi budu precizni, jasni i korisni, kako bi se na temelju iskustva pružila pravovremena i adekvatna podrška djeci u stanju potrebe.

Profesionalci iz škola izvještavaju da su svjesni svoje odgovornosti u trenutku kada prepoznaju da je određeno dijete u riziku, ali ponekad im nedostaje podrške, ideja ili prijedloga kako na najbolji način pomoći djetetu i zaštiti ga.

Prikazani slučajevi su stvarni, poštujući identitet djece i škola koje djeca pohađaju.

Vjerujemo da će ovaj set primjera i način rješavanja problema s kojim se suočavaju stručni saradnici u školama biti dio neizostavne stručne literature koja će doprinijeti usavršavanju kompetencija stručnih saradnika škole.

Iznimno je važno promtno reagovanje u zaštiti učenika od trenutka percepcije, prepoznavanja učenika u riziku i poduzimanju konkretnih mjera zaštite, stoga smo uvjerni da će navedeni primjeri dobre prakse sadržani u Priručniku dodatno osnažiti profesionalce i ubrzati donošenje kvalitetnih i ispravnih odluka u ostvarenju najboljeg interesa djeteta.

1

Dječak je usvojen sa dvije godine i šest mjeseci. Otac/usvojitelj naglašava da je dječak za to vrijeme bio u nekoj vrsti socijalne izolacije i da nije imao čak ni kontakt s prirodom, što upućuje na nepostojanje uslova za razvijanje socijalnih i emocionalnih vještina i navika.

- Dječak nema izgrađene vještine i navike ponašanja u kućnom ambijentu, niti ima izgrađen odnos poštovanja prema roditeljima - usvojiteljima, ima odnos strahopoštovanja prema ocu, a prema majci najčešće pruža otpor u postavljanju granica i pravila. Nema izgrađenu naviku planiranja i korištenja slobodnog vremena, radne navike za učenje u kući, te participacije u kućnim poslovima u skladu sa svojim uzrastom.

- Porodica je dobrog imovnog stanja, otac je zaposlen, majka domaćica, te prema našim utiscima i iskustvima djeluje psihički labilno i doima se nespremna za ulogu majke.

Roditelji/usvojitelji imaju visoka očekivanja u vezi školskog uspjeha djeteta, odnosno prezahtjevni su.

Roditelji/usvojitelji iskazuju različite stilove roditeljstva, nedefinisane.

Stiče se dojam da su roditelji/usvojitelji zatvoreni za komunikaciju sa ljudima u okruženju, što se odražava na dijete.

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Učenik petnaest dana nakon dolaska u školu, postaje nasilan prema vršnjacima (verbalno, fizički i relacijski);

- Pokazuje jake izljeve bijesa pri minimalnim podražajima;
- Učenik je prkosan i u konstantnom otporu prema školskim pravilima;
- Učenik u školi prisvaja tuđe stvari;
- Učenik za svoje loše postupke optužuje druge.

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Sa rješenjima se krenulo odmah nakon uočavanja problema, a problem je trajao kontinuirano, šest mjeseci, uz kratke intervale pozitivnih promjena.

U procesu su učestvovali učitelj, roditelji-usvojitelji djeteta, pedagog, učenici odjeljenja, roditelji ostalih učenika, asistent u nastavi, predstavnici Centra za socijalni rad, predstavnici CMZ-a, predstavnici Porodičnog savjetovališta, predstavnici MONGS-a, „stariji brat, starija sestra“, policija u zajednici. Ukupno 44 osobe.

Roditelji izvjestan period tolerišu i podržavaju dječaka/učenika u smislu integracije i surađuju sa školom, poštuju preporuke škole.

Škola organizuje pojedinačne i grupne sastanke i savjetovanja sa roditeljima, na kojima prisustvuju i učenici u cilju rješavanja nastalih situacija, poziva organ starateljstva da se priključi u posredovanju, kao i Centar za mentalno zdravlje, što roditelji učenika prihvataju.

I pored navedenog, učenik nastavlja sa neprihvatljivim ponašanjem, zbog čega roditelji nekoliko učenika pozivaju roditelje cijelog odjeljenja na bojkot nastave.

Škola poziva sve roditelje na zajednički roditeljski sastanak, obavještava Ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih KS, pri čemu razmatra i predlaže alternativu - uključivanje asistenta u nastavi, Porodičnog savjetovališta i izradu IPB-a.

- Imali smo konsultacije i savjetodavni rad sa roditeljima - starateljima, i obavljanje zajedničkih razgovora sa učenicima - akterima događaja, te njihovim roditeljima, konsultacije sa pedagogom škole iz koje učenik dolazi, organiziranje roditeljskog sastanka;
- Pored toga vršili smo konsultacije sa Organom starateljstva u traženju rješenja odgovornog roditeljstva, konsultacije sa CMZ-om, konsultacije sa predstavnicima MONGS-a, predstavnicima Porodičnog savjetovališta;
- Dogovor o izradi IPB-a;
- Uključivanje asistenta u nastavi.

Izazovi:

Bojkot roditelja ostalih učenika da šalju djecu u školu i zahtjev da se učenik izmjesti iz škole (samo dva roditelja nisu pristala na lobiranje nekih roditelja na bojkot).

2

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Anamneza učenika

Dječak od 11 godina živi sa majkom, sestrom i daidžom u porodičnoj kući. Roditelji su razvedeni, a otac živi u drugom kantonu sa dvoje djece (starija sestra i mlađi brat), te nema kontakt sa školom, a sa djecom, prema izjavi majke, povremeno. Majka je privremeno zaposlena na poslovima kuharice u ugostiteljskom objektu i trudi se da ispuni roditeljsku ulogu, ali nedostaje joj roditeljskih vještina. Ipak, redovno sarađuje sa školom.

Tokom perioda adaptacije na novo školsko okruženje kod dječaka nisu primijećene značajne teškoće. Razredno okruženje je prilično poticajno, prepoznata je spremnost učenika da pomognu drugu. Učenik je prihvaćan od vršnjaka u odjeljenskoj grupi. Ima nizak nivo radnih navika i treba dodatni poticaj nastavnika za izvršavanje školskih obaveza.

O događaju

U decembru 2019. godine učenik VI razreda je fizički i verbalno bio nasilan prema učeniku VII razreda za vrijeme velikog odmora na školskom dvorištu. Razdvojio ih je drugi učenik iz VII razreda koji je navedenu situaciju prijavio dežurnom nastavniku. Tom prilikom učenik šestog razreda se obratio povišenim tonom prema dežurnom nastavniku. Dežurni nastavnik je informisao psihologinju koja je obavila razgovor najprije sa učenikom koji je izazvao sukob. Razlog agresivnog odnosa prema drugom učeniku ističe njegovo prethodno izazivanje i guranje dok su se kretali školskim hodnikom. Za neprikladan odnos prema nastavniku izražava žaljenje i stid.

Nakon obavljenog razgovora sa učenikom i analizom konfliktne situacije, učesnici su se suočili te uputili izvinjenje i dogovorili moguće načine rješenja ukoliko se nađu u problemskoj situaciji. Učenici nisu imali fizičkih povreda – zbog pravovremene intervencije. Obavljeni su razgovori sa roditeljima oba učenika, te ukazano na važnost poštovanja pravila, praćenja ponašanja i traženja pravovremene podrške.

Prema raspoloživim informacijama, odnosno prijavi nekoliko učenika iz odjeljenja, učenik je koristio uvredljive izraze / psovke / na viber grupi. U nekoliko navrata samovoljno je izostajao iz škole / boravak kod kuće, dok je mama na poslu / o čemu je razrednica pravovremeno obavijestila majku.

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Proces rješavanja problema je izgledao složeno, jer zahtijeva maksimalan angažman, realizaciju i praćenje dogovorenih aktivnosti.

Na nivou stručne službe, u saradnji sa razrednicom, roditeljem i učenikom je urađen osvrt na ponašanja učenika šestog razreda u proteklom periodu i dogovoren je plan podrške koji je uključivao individualni savjetodavni rad sa učenikom od strane školskog psihologa jedanput sedmično. Tokom individualnog savjetodavnog rada sa učenikom došlo se do pojedinih uzroka njegovog neprihvatljivog ponašanja u odnosu prema djeci i nastavniku koji se dovode u vezu sa porodičnim okolnostima koje su nepovoljno djelovale na djetetov razvoj. Cilj realiziranih aktivnosti je bio usmjeren na pomoć učeniku da spozna emocije i sliku o sebi koju je stekao u porodici, a koju je onda projektirao u odnosu prema drugima, te rad na modelima rješavanja konfliktinih situacija koje je usvojio u porodici / svađa, vrijeđanja, fizičko nasilje / uz tumačenja zašto su društveno neprihvatljivi. Radili smo na usvajanju prihvaljivih i efikasnih modela rješavanja konfliktnih situacija i isticanja u društvu vršnjaka na društveno prihvatljiv način. Kroz savjetodavni rad sa majkom, psihologinja je upoznala majku o važnosti poznavanja dječijih potreba i posljedicama nezadovoljavanja istih.

Odgojno-obrazovna podrška kroz učešće učenika u klubu za učenje, te prevazilaženje školskog neuspjeha je realizirana u saradnji sa nastavnikom/pripravnikom engleskog jezika jednom sedmično.

Rad sa učenikom na poštivanju pravila ponašanja u školi i na socijalnim mrežama, te edukativni rad sa majkom je realiziran od razrednice i socijalne radnice škole.

Nakon konsultacija na nivou stručne službe škole i uvidom u psihički status djeteta procijenili smo neophodnim uključenje učenika u stručni tretman kod psihologa/psihoterapeuta u DZ CMZ tako da je početkom mjeseca februara 2020. godine urađen IPB. Dogovorena je dodatna podrška majci u osnaživanju roditeljskih komptencija koju je pružala socijalna radnica iz DZ CMZ.

Što se tiče vremenskog perioda koje je potrebno za rješavanje problema, dosta teško je predvidjeti vrijeme, ali iskustvo pokazuje da smo imali određeni napredak kod učenika već početkom mjeseca marta. Učenik je prihvatio saradnju i

unaprijedio odnos prema sebi, vršnjacima i nastavnicima, trudio se da poštuje pravila komunikacije na društvenim mrežama, učestvovao je u izradi školskih zadataka u klubu za učenje, ocjene iz pojedinih nastavnih predmeta su poboljšane, uvažavao je pravila i upute nastavnika. Bio je redovan na nastavi. Majka je pokazala interes za promjenama i fokusirala se na praćenje ponašanja / potreba dječaka te se pridržavala dogovorenih aktivnosti i uputa profesionalaca. Učestovala je na Drugoj konferenciji za roditelje koja je održana u školi na temu „Na zajedničkom zadatku za našu djecu“.

Tokom realizacije online nastave, podrška i komunikacija sa učenikom se odvijala putem platforme, a savjetodavni razgovori sa majkom su realizirani u školi / online.

U školskoj 2020/2021. godini učenik učestvuje u kombinovanom modelu nastave. Sredinom mjeseca oktobra 2020. godine realizovan je sastanak na nivou stručnog tima škole sa učenikom i roditeljem / majkom u vezi prilagodbe na školu i školske obaveze, te ponašanja dječaka u porodičnom okruženju.

Izazovi:

- Razgovori sa učenikom u dijelu kada govori o ponašanju oca u porodičnom okruženju dok su bili zajedno, ponašanje majke prema ocu dječaka / bivšem suprugu koje je dovelo do intervencije policije...
- Zadovoljstvo saradnje sa majkom, ali nije prepoznata njena samoinicijativnost u saradnji sa školom.
- Nismo uspostavili kontakt sa ocem dječaka!!!!

3

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Učenica je upisana prije dvije godine u IV razred. Odmah po dolasku učiteljica je primijetila čudno i neprimjereno ponašanje učenice sa izrazitim oblicima neprihvatljivog ponašanja za jednu učenicu.

Pokazivala je nepoštovanje prema učiteljici i drugom školskom osoblju, kao i nepoštovanje školskih pravila, agresivnost prema drugoj djeci (udaranje, štipanje, ujedanje, grebanje, guranje...) imitiranje životinja na času (hodanje i oglašavanje kao životinja), isto takvo ponašanje je bilo i na malim odmorima kao i na velikom odmoru, hodanje za vrijeme časa i izlazak iz učionice bez dozvole...

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Proces rješavanja problema je bio jako težak, naporan i dugotrajan i još uvijek traje.

Učenica dolazi iz porodice u kojoj su porodični odnosi narušeni (roditelji nisu vjenčani, učenica živi sa majkom koja je bolesna - onkološki pacijent i ima psihičkih problema, ne radi, otac živi u svojoj kući, sklon alkoholu, povremeno dođe, zaposlen.

Roditelji nisu htjeli prihvatiti da dijete ima problem. Nakon toga smo morali uključiti CSR i obavijestili ih o problemu koji imamo u školi. Roditelji su negirali, jer se ona tako ne ponaša u porodici.

Učenica je završila IV razred uz nesebično zalaganje i strpljenje učiteljice koja je uspjela nekako da održi kontrolu nad razredom i gdje je uspjela da učenici ne reaguju na te njene ispade i često ometanje časova.

Problemi dolaze do izražaja u V razredu.

Drugi roditelji su počeli da se žale na ponašanje učenice i htjeli su ispisati djecu iz tog odjeljenja. Organizirali smo roditeljski sastanak u tom odjeljenju i upoznali roditelje sa poduzetim mjerama i zamolili za strpljenje, nakon čega su roditelji pristali i prihvatili našu molbu.

Učenica je uključena i u psihološki tretman u CMZ-u a porodica je imala stručni

tretman od strane NVO „Hope and home for children“. Saradnja je ostvarena i sa stručnom službom škole.

Obavljeno je puno razgovora sa učenicom i roditeljima, mada u početku nije bilo nekih zadovoljavajućih rezultata.

Nakon toga smo uključili asistenta u nastavi kako bi se mogli časovi održavati i da bi se uključila u nastavni proces, jer su se nastavnici svakodnevno žalili na njeno ponašanje i nemogućnost održavanja časova, jer učenica nije htjela sarađivati i izvršavati svoje školske obaveze.

Nakon nekog vremena ni asistent više nije mogao pomoći, jer je nastavila ponovo praviti probleme.

Ocjena iz vladanja je morala biti snižena na „Ukor OV“.

Održali smo sastanak sa CSR-om i stručnom službom škole, roditeljima, asistentom i direktorom škole i razrednicom V razreda kako bi tražili rješenje. Uvidjeli smo da je učenica jedino mirna kada je majka prisutna i dogovorili da majka prisustvuje časovima.

Urađen je IPB za učenicu i evidentirana u evidencioni list.

Ovaj metod se pokazao uspješnim, jer se učenica smirila i nastava se mogla normalno odvijati.

Obzirom da je majka onkološki pacijent to nije moglo dugo trajati zbog njenih terapija, te se morao otac uključiti umjesto majke.

Otac nije prisustvovao časovima, on je bio prisutan u holu škole ili u dvorištu i to je bilo dovoljno da se učenica smiri, jer je znala da je on tu. Tako je uspješno završeno prvo polugodište.

U međuvremenu je porodica i dalje bila pod nadzorom CSR i HHC-a.

Drugo polugodište je počelo bez nekih većih problema i onda je nastava prekinuta u mjesecu martu.

IPB još uvijek nije uništen.

U VI razredu nije bilo pritužbi od strane nastavnika i ostalih učenika. Učenica još uvijek pravi manje probleme, ali ne kao prije. Otac je doprati do škole, ali se ne zadržava.

4

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Anamneza porodice i učenika

Učenik je iz potpune, petočlane porodice. Najstarije je dijete u porodici pored mlađe sestre i brata. Roditelji su mlađi bračni par, visokoobrazovani, zaposleni i odličnog materijalnog stanja. Žive u vlastitom stanu.

Učenik ima izraženih govornih poteškoća, mucanje. Redovno pohađa školu, sedmi je razred i odličan učenik. U slobodno vrijeme aktivno se bavi nogometom.

Učenik uvijek ističe da se neslaže sa sestrom od kako se rodila, jer ga stalno roditeljima tužaka.

O događaju

Hronološki opis dešavanja na osnovu uvida u Pedagoški karton učenika i Pedagoški dosije učenika.

Uvidom u školsku arhivu i Pedagoški karton učenika , zabiljaženo je zapažanje učiteljice iz perioda 2013. godine :

„Učenik je tih, povučen. Evidentne teškoće u govoru i pisanju. Nekada je potrebno nekoliko puta ponoviti pitanje da bi učenik razumio. Bolje razumije riječi engleskog jezika nego bosanskog jezika i književnosti . “

U vremenskom periodu u toku 2018. godine učenik je evidentiran za sljedeće oblike neprihvatljivog ponašanja:

Svakodnevne verbalne prijetnje prema drugim učenicima,

Fizički sukobi – tuče koje su bile česte,

Izrugivanje i omalovažavanje druge djece.

Uvidom u Pedagoški dosije učenika, evidentirano je od strane tadašnje pedagogice mišljenje psihologice koja radi sa učenikom van škole, a angažovana od strane roditelja. U njemu je zapisano sljedeće :

„Učenik redovno dolazi na razgovore i da sa njim radi na kontroli emocija, kanalisanju agresivnog ponašanja i psihoterapiju. Prema navodima psihologinje, to se najviše uviđa kroz pričanje određenih priča koje su nedovršene, a koje prate određenu problemsku situaciju. Pedagogici je ukazano da je primjećeno da kada se sa učenikom rad započinje nekom vježbom relaksacije, te stvaranjem pozitivne klime, učenik manje muca. Sa roditeljima je također uspostavljen određeni metod rada koji treba da prati rad psihologa i djeteta, pa se na taj način koristi bihejvioralna modifikacija, gdje roditelji prate i nagrađuju učenikovo ponašanje. Psihologinja je obavijestila pedagogicu da će sa učenikom tokom ljeta biti napravljena određena pauza u radu, ali da se od septembra nastavlja rad jednakim intenzitetom. Tokom ljeta roditelji će dobiti određene upute za rad sa djetetom. U radu sa roditeljima od strane psihologinje je primjećena određena anksioznost kod majke, te kako navodi, stalni strah od nekih situacija, npr. ne ujede krpelj i sl.“.

Pošto od 27. 4. 2018. godine učenik nije imao nijedan upis u disciplinsku svesku, što je velik uspjeh u njegovom slučaju, evidentan je napredak. Međutim, nakon toga, na sjednici OV vezano za ovog učenika i izricanje vladanja dobar, zbog velikog broja upisa u disciplinski list, OV je jednoglasno donijelo odluku da se učeniku vladanje ne snižava, jer je ranije ostvario napredak“.

Roditelji su dva puta bili kod pedagogice na razgovoru povodom situacije. Uvidom u službene zabilješke primjećeno je da je razrednica pismeno odbila da se radi program za učenika u pilot projektu Matrica za KS.

Prvi susret sa učenikom

Učenika sam prvi put upoznala 2018. godine, u školi, na osnovu usmene prijave od razrednice, a zbog konflitnog sukoba (tuča) sa grupom vršnjaka u odjeljenju. Tad sam uočila da mu treba duži vremenski period da se smiri i da iz stanja rastresenosti i ljutnje prijeđe u stanje umjerenijih emocija , koje može samokontrolisati u skladu sa svojim sposobnostima. Kada se poslije određenog vremenskok perioda smirio uz pomoć tehnike vježbe disanja , uočila sam da i govorna poteškoća bude manja i da se lakše razumije.

Učenik je uvijek bio u pratnji druga koji je imao ulogu zaštitnika i prevodioca zbog govorne poteškoće. Ukazano je da učenika odlično razumijem i da on mora biti na nastavi, a ne imati ulogu prevoditelja.

Konflikt je nastao jer je mišljenja da djevojčice ne trebaju da zaslužuju pažnju u razredu od nastavnika, već da ih nastavnici trebaju ignorisati, citiram : „One su te koje njemu prave problem i izmišljaju sve na njega. Čak hoće da budu pametnije od njega što nije normalno. On je taj koji je najbolji!“

Kada sam kontaktirala oca od učenika, uočila sam da mu nije mu bilo drago. Odmah je došao u školu. Obavljen je razgovar sa njim prvenstveno da se upoznamo i da dobijem informacije o porodici, učeniku, njegovoj govornoj poteškoći, šta su poduzimali, koga su uključivali u rad sa učenikom. Posebno me zanimalo u kojem periodu su počele poteškoće u ponašanju kod učenika.

Poslije detaljnih informacija od oca, uponala sam ga sa Programom i koja mu je misija u školama.

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Plan rada sa učenikom kroz Program sekundarne prevencije

Analizi smo pristupili imajući na umu nekoliko podataka:

1. Svaki učesnik u nastavnom procesu je individualno biće sa svojim osobenostima i posebnim individualnim potrebama.
2. Sat OZ po svojoj definiciji treba da se odnosi na rješavanje veoma osobnih pitanja u koja spadaju međuljudski odnosi u razredu, ponašanje pojedinca, disciplina, slobodno vrijeme koje se tiču njihovih interesa i potreba u rješavanje „ krize identiteta “.
3. Na osnovu prikupljenih podataka u toku mjeseca novembra / decembra šk. 2019/20. godine i uz pomoć psihološko - pedagoških tehnika kao što su : opservacija, tehnike sociograma, „O“ tehnika, Servey metoda.
4. Cilj je jačanje razredne zajednice, kreiranje zdravih međuvršnjačkih odnosa i povoljne pedagoške klime kao i identifikovanje potreba djece tog uzrasta (Maslowljeva i Glasserova teorija potreba). Jačanje kompetencija razrednika, roditelja i pružanje stručne pomoći. Uočavanje pozitivnih i jakih strana svakog od njih i u odjeljenju kao i indentifikovanje problema koji dovode do konflikta unutar odjeljenja (fokus grupe).

Na osnovu analize i utvrđivanja rizika kod ponašanja učenika u saglasnosti sa roditeljima učenika i školskom psihologicom dogovorila sam plan rada sa učenikom kroz Program sekundarne prevencije :

- **Kreirale smo odgojni plan za učenika i odjeljenje koje on pohađa.**
- **Kreirale smo individualni plan podrške IPP** za učenika na osnovu opažanja ponašanja: učenik je prkosan i u konstantnom otporu prema školskim pavilima; učenik je verbalno nasilan (vrijeđa druge učenike i fizički (povremeno guranje), često druge krivi za svoje postupke; primjećen je govor mržnje prema ženskom polu.

- **Postavili smo očekivanja i promjene u ponašanju poslije realizacije IPPa** koji je planiran kroz savjetodavan individualni rada sa učenikom. Podučiti ga pravilima i njihovoj potrebi i značaju u zajednici, kulturnom ophođenju u komunikaciji i ukazati mu na vrijednosti različitosti zajednice i svih u njoj. Reducirati govor mržnje prema suprotnom polu, približiti ulogu majke, sestre, razrednice i drugarica u odjenjenju. Razvijati empatiju kod učenika.
- **Afirmativno** da se iskoriste njegovi potencijali i zadovolji ambicija za uspjehom kroz određena zaduženja. Jačanje slike o sebi – self metodama upoznavanja samoga sebe.
- **Snimiti okruženje učenika u školi i odjeljenju** – sociogram, realizacija tematskih pedagoških cjelina kroz grupni rad (radionice) na satu OZ. Pedagoške radionice za jačanje zajednice i rješavanje konflikata mirnim putem. Asertivno ponašanje, individualni i grupni rad sa učenicima u podučavanju o vršnjačkom nasilju i kreiranju zdravih međuljudskih i personalnih odnosa.
- **Jačanje kompetencija roditelja** i podučavanje modela odgoja sa upostavljanjem autoriteta.
- **Jačanje kompetencija razrednika** kao bitne uloge u odgojnom radu sa učenicima da postane saradnik odjeljenju i učeniku.
- **Uključivanje logopedske podrške**, legopedski tretman u saradnji sa roditeljima učenika.
- **Uključivanje nastavnika iz nast. predmeta :** Građansko obrazovanje, Islamska vjeronauka, BHS jezik i književnost, Historija, Engleski jezik i književnost i Likovna kultura, a koji promoviraju afirmativnu ulogu žene u modernom društvu kroz projekat, referat koje će učenik pripremati.

Tok realizacije Programa sekundarne prevencije

Na osnovu Programa sekundarne prevencije kroz odgojni plan pristupilo se preventivnom djelovanju prema učeniku i odjeljenju u kojem je učenik. Stručna pomoć je okupirana, osmišljena i koncipirana na učenika i zajednice, a ne na problem.

Učenik je jednom sedmično imao savjetodavni razgovor sa psihologinjom, a paralelno je sa njim i drugim učenicima u odjeljenju radila pedagoginja. Roditelji su jednom sedmično imali sastanak sa psihologinjom tu se više angažovala majka. Pedagoginja je učenikovo ponašanje u radionicama uredno bilježila sa časova OZ i na osnovu reakcija, razmišljanja i međuljudskih odnosa u grupi planirala i određivala koje radionice će najbolje odgovarati i za učenika i za razred.

Na osnovu rezultata sociograma kojeg je uradila psihologica, u saradnji sa razrednicom planiramo rad na časovima OZ uz pomoć priručnika za vođenje programa. Na osnovu rezultata koji su dobijeni, učenik uopšte nije omiljen u razredu. Stavljamo fokus na teme koje će razvijati empatiju prema drugima i jačati međuljudske odnose sa usmjeravanjem na svaku ličnost i davanje na važnosti. Kod učenika razvijati vještine aktivnog slušanja, kompromisa, toleranicije, poštivanja drugih.

Također su i nastavnici određenih predmeta učenika angažovali u dogovoru sa pedagoginjom i psihologinjom. Učenik je na različite načine i iz različitih uglova pristupio istraživanju uloge žene i uloga majke kroz historisko razdoblje iz ugla književnosti, religije, umjetnosti da bi kod sebe mijenjao pogrešne percepcije i predrasude.

5

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Aktuelni problem je prezentiran od strane nastavnika koji je tokom nekoliko dana pratio ponašanje učenika i pokušao djelovati u razrednom okruženju, ali nije bilo rezultata. Taj dan kada je pozvao psihologa u pomoć ujedno je bio i poziv za intervencijom, obzirom da je ponašanje u tom momentu kulminiralo.

Radi o dječaku bez roditeljskog staranja, sa blagim intelektualnim teškoćama i pridruženim emocionalnim i ponašajnim smetnjama koje su se evidentirale još od djetinjstva. Dječak je učenik IV razreda. Korisnik je Doma za djecu bez roditeljskog staranja. Od ranije je poznat po problemima u ponašanju koji su se evidentiralii u fazama (dobra i loša faza), te mu je u skladu sa potrebama pružana podrška i pomoć od strane Stručne službe Zavoda.

Desetak dana od početka II polugodišta učenik je počeo pokazivati netrpeljivost prema drugu iz odjeljenja (izazivao ga je), a u nekoliko navrata je pokušao da ga udari na šta je nastavnik odreagovao. Tokom narednih dana učenik se verbalno sukobljavao sa nastavnikom, izbjegavao je rad i kršio pravila ponašanja u školi.

Funkcionalnom analizom ponašanja se prepoznalo da dječak nastoji neadekvatnim obrascima ponašanja privući pažnju nastavnika, jer se u toj fazi osjetio „ugroženim“ od strane drugog dječaka i da je nastojao izbjeći obaveze budući da su zahtjevi nastavnika u pogledu školskog gradiva bili nešto veći u tom periodu (učenik je imao otpor prema zahtjevima koje je percipirao teškim iako ih je realno mogao realizovati obzirom na sposobnosti). Također, evidentirane su i promjene raspoloženja na „nevidljive“ povode i u tim momentima nekontrolisana ponašanja.

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Traganje za strategijom koja će dovesti do rješenja (stabilizacije aktuelnog ponašanja) se odvijalo u vrlo kratkom periodu, ali dugoročno rješavanje problema je poseban izazov, budući da imamo tenedenciju ponavljanja ovih i sličnih ponašanja na različitite povode. U roku od mjesec dana, za koliko je bila planirana prva evaluacija IPP-a bilježile su se pozitivne promjene u ponašanju kod učenika, a potom i stabilizacija stanja.

Početkom ove školske godine, budući da je prethodio i period dužeg odsustvovanja zbog pandemije izazvane Corona virusom, ponovo se evidentiraju neprihvatljivi oblici ponašanja, te se predlaže i uključivanje dječijeg psihijatra u sistem organizovane podrške.

U tom momentu se činilo da su se razmatrale sve solucije, ali iz sadašnje perspektive, budući da je i dalje potrebno pružanje podrške učeniku, evidentno je koliko se tokom procesa otvaraju ideje i mogućnosti, ukoliko se i dalje traga za rješenjima.

U procesu su učestvovali nastavnik, Stručna služba Zavoda (psiholog, pedagog, socijalni radnik), fizioterapeut – pripravnik i odgajatelj iz dječijeg doma.

Proces je izgledao:

I Nastavnik pokušava sam riješiti problem unutar učionice;

II Poziva u pomoć psihologa;

III Psiholog obavlja individualni razgovor sa učenikom;

IV Psiholog i nastavnik isti dan rade funkcionalnu analiza ponašanja i predlažu sastanak za učesnike Tima za podršku;

V Nastavnik dobija preporuke kako da reaguje ukoliko se neprihvatljivi obrasci ponašanja ponove i dogovara na koji način i u kojim okolnostima će pozivati psihologa na intervenciju;

VI Na sastanku Tima za podršku definišu se uloge svih učesnika i aktivnosti koje će se realizovati tokom narednog perioda;

VII Realizacija dogovorenih aktivnosti:

- Obaveze učenika: poštivanje pravila ponašanja i ispunjavanje radnih obaveza (učenik se i pismeno obavezuje na poštivanje);
- Obaveze nastavnika: reuspostava pravila ponašanja, svakodnevno praćenje ponašanja putem pripremljenog obrasca, obezbjeđenje modela pozitivnog potkrepljenja i uspostava modela sankcionisanja u slučaju kršenja pravila ponašanja i izbjegavanja obaveza, realizacija aktivnosti koje unapređuju odnose među učenicima i jačaju grupnu koheziju;
- Zadaci psihologa: individualni psihološki tretman sa učenikom (tretman se realizuje jedanput sedmično, a usmjeren je na razvijanje samopouzdanja i učenje prosocijalnih oblika ponašanja), intervencija u kriznim situacijama, koordinacija aktivnosti na nivou Tima, pružanje savjetodavne podrške nastavniku (po potrebi i tokom obaveznog koordinacijskog sastanka / nastavnik, pedagogom, psiholog / jedanput sedmično); pružanje

savjetodavne podrške fizioterapeutu u osmišljavanju programa „Male škole za super junake“;

- Zadaci pedagoga: individualni pedagoški rad sa drugim učenikom / učesnikom (rad se odvijao jedanput sedmično, a usmjeren je na jačanje individualnih kapaciteta učenika i prevenciju neprihvatljivih oblika ponašanja); pružanje savjetodavne podrške nastavniku (svakodnevno i tokom obaveznog koordinacijskog sastanka / nastavnik, pedagogom, psiholog / jedanput sedmično);
- Aktivnosti socijalnog radnika: koordinacija saradnje između Doma i Zavoda;
- „Mala škola za super junake“: Škola se realizuje dva puta sedmično u trajanju od po 30 minuta u kabinetu za fizioterapiju. Kroz koncept škole učenik razvija pozitivne vrijednosti i stil života koji je zamišljen u liku super junaka (Super junaci su kulturni, redovno uče, poštuju djecu i odrasle, imaju dobro dušu, pomažu ....). Provodi se kroz program vježbi (vježbe za dobro srce i dobru dušu, vježbe za zdravo tijelo i vježbe za bistar um), a u skladu je sa afinitetima i potrebama učenika. U početku je definisan uslov za uključivanje učenika u Školu (pet uzastopnih dana pozitivno vrednovanog ponašanja od članova Tima prema usaglašenim kriterijima), kako bi se izbjegao efekat potkrepljenja neprihvatljivog ponašanja, odnosno kako bi se aktivnost stavila u funkciju motiviranja učenika i potkrepljenja pozitivnih ishoda u ponašanju;
- Zadaci odgajatelja: praćenje ponašanja učenika, svakodnevna razmjena informacija sa nastavnikom putem komunikacijske sveske, sistemsko provođenje dogovorenog modela nagrađivanja pozitivnih obrazaca kod učenika i uspostava modela sankcionisanja neželjenih ponašanja;

VII Praćenje realizacije aktivnosti, usklađivanje određenih postupaka u procesima pružanja podrške i discipliniranju, održavanje timske saradnje i dogovaranje.

Izazovi

1. Iako su svi učesnici Tima za podršku pokazivali visok stepen odgovornosti i nastojali realizovati dogovorene aktivnosti izazovno je bilo održavati koordinaciju i balansirati sve aktivnosti u kontekstu realnih mogućnosti i potrebe da se ne prenaglasi „briga“, koju učenik može doživjeti kao potkrepljenje za nepoželjno ponašanje i dobijanje željene pažnje.
2. Uspostavljanje mehanizama kontrole ponašanja / Šta uraditi kada učenik krši dogovor i pravila škole? / Preuzimanje odgovornosti učenika i suočavanje sa posljedicama vlastitog ponašanja.

6

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Porodična anamneza

Otac nezaposlen, psihički problemi usljed dugogodišnjeg uzimanja narkotika i antidepresiva. Sklon izvrtanju priče u komunikaciji koju vodite sa njim. Nastoji da pravda N., mada pristaje i na saradnju sa školom.

Majka njegovateljica, veoma često zauzeta poslom. Veoma autoritativna i na dijete i na oca, jedina koja radi i prehranjuje porodicu.

Tetka kao dio porodice, koja u određenom periodu preuzima brigu o učeniku, jer stanuje blizu škole.

Sarađuje sa školom i Centrom za socijalni rad.

Dječak jedino dijete u porodici.

Također, sa Centrom sarađuje i otac.

Anamneza učenika

Dječak prelazi u našu školu sa područja druge općine, nije redovan na nastavi, jedva završava razred.

Veoma vješto manipulira cijelom situacijom i koristi je.

Boji se majke, ali ne i oca i tetke. U cijeloj priči pominje nanu, koja je veoma popustljiva prema njegovim molbama.

Vješto zaobilazi kazati istinu i veoma malo priča o sebi.

Nema puno drugova u školi, uglavnom su mu drugovi iz drugih razreda vršnjaka.

Nije prihvaćen u svom razredu.

Loša slika o sebi i svojoj porodici.

Ne pokazuje interes za školu…

Učenik ima nasilan odnos prema drugu iz razreda / verbalno /, čitavo jedno polugodište od strane jednog učenika i fizičkom reakcijom drugog učenika kada više nije mogao da podnese verbalna vrijeđanja i ponižavanja. Drugi učenik je novi u odjeljenju, samim tim i potencijalna žrtva.

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Vremenski okvir je bio postavljen na dva mjeseca, pa presjek i nastavak aktivnosti prema rezultatima napredovanja učenika. Na razgovore u Centar za mentalno zdravlje zajedno su išli i dječak i otac / dječak koji je počinio fizičko nasilje i koji je prema rezultatima rada sa njim i sam bio žrtva nasilja u porodici.

Na sastanke išli zajedno i otac i dječak.

U toku mjeseca maja, rezultati IPBa su bili zadovoljavajući, učenik više nije ispoljavao agresivna ponašanja, bio je redovan na online nastavi i odlučili smo da završetkom nastave u dugom polugodištu prestaje i potreba za podršku učeniku i roditeljima.

- Učenik je uključen u Vijeće učenika,
- likovni radovi učenika predstavljeni na stranici škole,
- drugom učeniku u okviru odjeljenja data mogućnost da se muzički izrazi,
- prezentacije na času OZ-e.

Problem je bio alarmantan tako da se odmah trebalo reagovati i poduzeti mjere stručnog tretmana i podrške za oba učenika.

Proces rješavanja problema je izgledao:

- rad prema Smjernicama,
- prijava PU Centar i informisanje Centra za socijalni rad,
- uključivanje oba učenika u Program sekundarne prevencije,
- razgovori: predmetni nastavnik, razrednica, roditelji,
- sugestija roditeljima dječaka koji je fizički zlostavljan da podnesu prijavu protiv roditelja drugog dječaka, jer su konstatovane određene, ljekarskim nalazom, povrede,
- zajednički sastanak stručne službe, roditelja, učenika, direktora škole, nastavnika TiZO / pristanak za rad/ dogovor oko aktivnosti za izradu IPP za jednog dječaka,
- Izrada IPBa za drugog dječaka,

- realizacija aktivnosti naznačenih u Programu,
- grupni rad sa odjeljenskom zajednicom - radionice i razred kao terapijska zajednica,
- individualni rad sa oba učenika / projektivne tehnike / presjek da li učenik napreduje ili nazaduje, koje aktivnosti treba pojačati u radu sa učenikom,
- stalni struči tretman i podrška od strane stručne službe škole,
- stalna saradnja multisektorskog tima.

7

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Proces rješavanja problema je izgledao:

Sve se dešavalo početkom školske 2018/2019. Razvod roditelja – doprinio dječakovom povlačenju u sebe i izbjegavanju razrednih aktivnosti (timski rad, druženje, izleti…), te nižem uspjehu na polugodištu.

- mart / april - početkom epidemije COVID-19 - Duža odvojenost od majke – majka zbog prirode posla odlazi u inostranstvo, a onda zbog uvedenih mjera biva zadržana na graničnim prijelazima u dužim vremenskim intervalima i u vlastitoj borbi da izbjegne virus uz istovremenu opterećenost i brigu za sinom. Za to vrijeme dječak bude sa ocem, ali većinu vremena provodi sam u kući. Odsustvo majke, nedostatak direktne komunikacije i emocionalne razmjene, zabrinutost za majku – iščekivanje njenog povratka kući doprinosi dječakovoj pogubljenosti, dezorijentiranosti za vrijeme i obaveze, dokonosti, nesigurnosti…
- april / maj - socijalna izolacija, - stalni boravak kući, bez fizičke interakcije sa vršnjacima, novi način učenja kroz online nastavu, nedostatak nadzora i podrške u učenju, nedostatak vještina u određivanju prioriteta i organizaciji dnevnih aktivnosti - je kulminiralo u bezvoljnost i apatiju, ignorantski odnos prema školskim obavezama, otpor za saradnju, učenje i komunikaciju, povlačenje u sebe, nedostatak samopouzdanja i volje negativne ocjene ili nedostatak ocjena iz većine predmeta.

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Uz brigu za mentalno zdravlje dječaka, istovremeno smo bili usmjereni i na majku. Imajući u vidu činjenicu da je i sama izložena povećanoj mogućnosti zaraze virusom, da je limitirana da na adekvatan način kompenzira svoju odsutnost iz kuće, da odvojenost i briga za vlastito dijete u vanrednim okolnostima predstavlja dodatni stres – oslonili smo se na vlastite kapacitete:

- kroz pojačan senzibilitet razrednice i pedagoga za probleme i potrebe i

majke i dječaka potaknuli osjetljivost i razumijevanje kod ostalih nastavnika,

- uz empatiju za brige s kojima se majka morala u ovim okolnostima nositi "na daljinu" – osnaživali majku za kontinuiranu saradnju i iskrenu razmjenu informacija bez obmanjivanja – razumijevanje za situaciju, ali i realna percepcija i povratna informacija o onome što još "stagnira i trpi" u odnosu na dogovorene obaveze, kao i o onome u čemu smo uspjeli s dječakom (npr. javljanje na viber pozive, odgovori na mail, predmetne zadaće i prezentacije, kućne obaveze – pospremanje, briga o ishrani i higijeni, usvajanje novih dnevnih rutina, tjelovježba u kućnom ambijentu, zabava kroz čitanje, filmove, igrice, online kontakti sa drugarima iz odjeljenja, razgovori sa ocem, pokušaji da se usavrši neka nova vještina – kulinarstvo – neki jednostavni recepti, hortikultura – briga za kućne biljke, pisanje, slikanje…),
- proaktivno savjetodavno djelovali prema dječaku kako bi prevenirali rizike i posljedice koje nosi odrastanje i sazrijevanje imajući u vidu izloženost dječaka opasnostima u online okruženju, te znatiželju i potrebe koje prati dječakov uzrast,
- iz ugla vlastitih roditeljskih kompetencija i kroz vlastito iskustvo u odgoju svojih tinejdžera kod kuće dozirali količinu savjeta i tema s dječakom. Pri tome redovno bili u pokušaju i namjeri da pred dječaka postavljamo realna očekivanja i ostvarive ciljeve.

Kompletna podrška i tretman se odvijao u online okruženju – putem vibera, **maila**, **video poziva**.

Inicijativa od strane predmetnih nastavnika prema razredniku.

Intervencija razrednika prema učeniku i majci.

Saradnja razrednika sa pedagogom – razmjena informacija i dogovor za dalju intervenciju.

Strategije podrške i motivacije razrednika i pedagoga prema učeniku i majci.

(komunikaciju, savjete, zahtijeve, poruke, očekivanja, vremenski okvir, sadržaje i aktivnosti bazirali na RAZUMIJEVANJU, PODRŠCI, DOSLJEDNOSTI I SAMOPROCJENI).

Svakodnevne konsultacije sa predmetnim nastavnicima o onome što smo inicirali prema učeniku i majci, o onome u čemu smo uspjeli, o onome što još uvijek trpi i treba nadzirati i podržati.

Savjetodavni rad s učenikom:

- uz dosta strpljenja, takta i volje ukazali na problem koje nosi ignorantski od-

nos prema školskim obavezam, izbjegavanje komunikacije i saradnje, na moguće posljedice, na moguća rješenja,

- radili na oslobađanju dječaka za pitanja, odgovore, komentare, prijedloge – putem vibera i mailova,
- bili uporni na video pozivima,
- naglašavali vrijednosti i kvalitete kojima raspolaže uz istovremeno navođenje dječaka da prepoznaje i procjenjuje svoje dobre osobine i sposobnosti, te da i sam procjenuje šta bi još trebao usavršavati i popravljati,
- motivisali dječaka da se za početak samo javlja na časove nastavnicima, a onda postepeno dogovarali dinamiku slanja školskih zadaća i prezentacija,
- pravili plan aktivnosti i pratili izvršavanje obaveza i dogovorenih termina – u situacijama kada ne ispoštuje dogovoreno, intervenisali odmah prema majci i prema nastavnicima kako bi pronašli alternative samo da ne odustane potpuno,
- inicirali razgovor o relaksirajućim temama – muzici, filmovima, igricama, zanimanjima…,
- ukazivali na različite slojeve identitea, uzrasne potrebe i specifičnosti, izazove i rizike koje nosi odrastanje i sazrijevanje, otpor trendovima i pošastima među mladima,
- savjetovali oprez za sadržaje i komunikaciju u online okruženju,
- nastojali boravak na internetu i igricama staviti u normalne i prihvatljive vremenske okvire (1-2 sata dnevno),
- ukazivali na značaj druženja i komunikacije sa vršnjacima i nastavnicima,
- ukazivali na značaj emocionalnog razvoja i ispoljavanja emocija,
- isticali dječakovu ulogu i značaj u porodicii školi,
- isticali ulogu i doprinos majke i oca u dječakovom životu.

Intervencija razrednika i pedagoga prema nastavnicima koji su manje osjetljivi za ovaj slučaj – prilagodba zahtijeva, plan usmenih i pismenih provjera, rasterećenje od viška obaveza…

Pohvale za pomake i napredak u interakciji, komunikaciji i završenim obavezama.

Razmjena informacija sa majkom i savjeti za nadzor i tretman učenika tokom ljetnog raspusta.

8

PREPOZNAVANJE PROBLEMA

Učenica je u našu školu došla toku školske godine u 6. razred jer je, kako je majka navela, bila žrtva vršnjačkog nasilja.

Po dolasku u školu obavljen je razgovor sa majkom i učenicom. Po riječima majke djevojčica je uključena u savjetodavni rad sa psihologom.

Zajedno sa razrednicom, pedagog je realizovao aktivnosti u okviru odgojnog rada odjeljenjske zajednice na prihvatanju učenice od strane vršnjaka i adaptaciji učenice novoj sredini.

I pored podrške učenika/ca i nastavnika/ca u smislu pomoći u razumijevanju sadržaja nastave i učenju, učenica je ispoljavala nezainteresovanost. Osim toga, nastavnici su ukazali da učenica često na času spava, da reaguje neprimjereno kada se opomene.

Sa učenicom je obavljen razgovor u kome se ona požalila na zanemarivanje i ignorisanje od strane majke, kao i da noću ne može spavati, te je na internetu.

Također je kazala da ne ide više psihologu, jer majka nema vremena.

U školi je tada radila socijalna radnica. Zajedno sa pedagogom su kontaktirale CMZ i potvrdile da učenica ne dolazi na savjetovanje.

Pozvana je majka i ukazano joj je na teškoće djeteta i saznanja do kojih se došlo iz razgovora sa učenicom.Također smo ukazali na potrebu uključivanja učenice u CMZ, kao i prisniji i odgovorniji odnos majke prema potrebama djeteta. Savjetovano joj je i uvođenje strukture rada i odmora djeteta.

Stručni saradnici su doživjeli verbalni napad i prijetnje od strane majke da se miješaju u privatni život i svu krivicu za ponašanje djeteta prebacivala je na školu.

U kontaktu sa CSR i CMZ smo dobili odgovor da sve ovisi od dobroj volji i saradnje majke.

Kroz savjetodavni rad pedagoga sa učenicom, odjeljenjem i nastavnicima, ponašanje učenice je poboljšano u domeni odnosa na nastavi.

Učenica živi sa majkom, mlađom sestrom i majčinim partnerom. Biološki otac, koliko nam je poznato, nema komunikacije sa djetetom.

Djevojčica izuzetno dobro govori engleski jezik i ima talenta za likovno stvaralaštvo, ali ga nedovoljno ispoljava.

Moram napomenuti da je odjeljenje u kojem je učenica promijenilo tri razrednice i da su određene teškoće učenice rješavale komunikacijom sa majkom (kako su navodile).

Određene teškoće ponašanja učenice su u toku od 6. do 8. razreda bile u granicama rizika. Mnogi nastavnici su uspijevali, uz pomoć vršnjaka, da je motiviraju na aktivniji odnos prema učenju, komunikacija sa vršnjacima, posebno sa nekim dječacima, je postojala....

Ipak u 9. razredu je došlo do značajnih promjena u ponašanju.

Učenica je počela izostajati sa velikog broja časova redovne nastave, često je kasnila na prve časove u obje smjene. Majka nije reagovala na pozive razrednice.

Poslali smo i službeni poziv, na koji je majka odgovorila, uz obećanje da će opravdati izostanke, jer je učenica bila bolesna (djevojčica ima hronično oboljenje disajnih organa). Ipak nije održala obećanje, ali je učenica počela dolaziti u školu.

Realizujući radionice u okviru časova odgojnog rada OZ, od 6. do 9. razreda, na temu Nasilje na internetu, povezala sam i pojavu samopovređivanja i suicida, kao mogućih posljedica nasilja među djecom, učenica mi se povjerila da često razmišlja o samoubistvu. Poslije časa smo razgovarale i saznala sam niz informacija o emocionalnim teškoćama učenice, ali i o odnosu sa majkom. Identifikovano je sljedeće:

- ne voli školu, jer nema pravih prijatelja, neki vršnjaci je i ismijavaju (dječaci), a djevojčicama je dosadna;
- želi biti dječak, čak je i dala sebi ime;
- majka s njom rijetko razgovara, ignorira njene potrebe, čak i medicinske;
- ne vidi smisao života, tako da često razmišlja da bi bilo bolje da ne živi....

Sa razrednicom smo dogovorile zajednički razgovor sa majkom, ali nije odgovorila na poziv, pravdajući se zauzetošću poslom.

Zbog visokorizičnog ponašanja učenice odlučili smo se za IPB, jer škola ima samo pedagoga, te smo tražili pomoć stručne službe CSR i CMZ.

Nakon niza pokušaja uspjela sam telefonski kontaktirati majku i obavjestila je da je škola uključila stručne službe van škole kao podršku majci i djetetu u rješavanju teškoća.

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Iako je Centar prihvatio sve predložene mjere i dogovor sa majkom, iz iskustva o neodgovornosti majke, kontaktirala sam institucije u koje je upućena učenica (CMZ, Pedijatrijska klinika), ali i majka(Porodično savjetovalište).

Sa majkom smo najzad uspjeli razgovarati i upoznati je sa aktivnostima u školi koje će se realizovati sa učenicom, kao i očekivanjem da se sve dogovorene mjere ispoštuju.

Unutar škole smo proveli sljedeće aktivnosti:

- individualni savjetodavni rad sa učenicom, rad na samopouzdanju i emocijama (pedagog);
- rad sa odjeljenjem, posebno sa djevojčicama u cilju podrške i bolje komunikacije (pedagog i razrednica); Sedmično smo imali susret svih djevojčica odjeljenja sa različitim temama;
- Pokušali uključiti učenicu u likovnu sekciju, zbog izraženog talenta (nastavnik likovne kulture) ili uključivanje u konkurse likovnog stvaralaštva;
- Učenica je uključena u psihoterapiju na Pedijatrijskoj klinici, jer je CMZ procijenio da teškoće učenice prevazilaze domen rada psihologa;
- Majka je uključena u rad KJU „Porodično savjetovalište“, a u okviru škole redovnija komunikacija sa razrednicom i stručnom službom.

Proces rješavanja problema je izgledao ovako:

- uključivanje Centra za socijalni rad, poslije neuspješne saradnje sa majkom, ali i visokorizičnog ponašanja učenice;
- CSR uključio CMZ i Pedijatrijsku kliniku za podršku učenici i Porodično savjetovalište za podršku majci;
- Sa majkom i učenicom dogovorili mjere unutar škole (razrednica i pedagogica).

POVRATNE INFORMACIJE O PROGRAMU SEKUNDARNE PREVENCIJE NEPRIHVATLJIVIH OBLIKA PONAŠANJA I ZAŠTITE UČENIKA U OSNOVNIM ŠKOLAMA KS

“Najveća prednost Programa je uvezanost institucija, kontinuirana podrška i razmjena informacija s ciljem zaštite najboljeg interesa djeteta, senzibilizirano nastavno osoblje. Praksa je pokazala da Program funkcioniše.”

“Trebamo raditi na jačanju ljudskih i profesionalnih resursa u školama, jer to iziskuje programska postavka.”

“Program mi pomaže da budem sistematična, pratim svoj rad i podršku koju pružam djeci”.

“Koristeći Program i njegove smjernice uočila sam napredak u radu i postupanju sa djecom, naročito nakon održanih edukacija za nastavnike i održanih roditeljskih sastanaka za roditelje gdje su upoznati sa ovim Programom kao i Pravilnicima”.

“Kontinuirano primjenjivanje Programa u radu škole i svih njenih aktera, koji su nosioci odgojno- obrazovnog rada je dugoročni cilj ovog Programa.”

“Osjećam se zadovoljno i ponosno što sam učesnik ovog procesa. Funkcionisanje Programa u praksi ne ovisi samo o objektivnim kapacitetima, već i o našoj spremnosti i sposobnosti da postojeće resurse iskoristimo na pravi način.”

“Kad je Program dobro osmišljen i kad znate da u radu sa učenicima i roditeljima niste sami, nego da imate sistem iza sebe, onda zaista možemo reći da je ovaj Program dobar za škole, učenike i roditelje.”

“Program je unaprijedio koordinaciju svih aktera. Evidentno je da postojanje pravilnika, univerzalan obrazac za evidentiranje, definisani indikatori i plan aktivnosti doprinosi profesionalnosti i sigurnosti.”

“Program je ozakonjen kroz dva pravilnika, čime smo dobili „alat“ i uporište da djelujemo u interesu djeteta i ako naiđemo na nedovoljnu podršku roditelja i njihov otpor u djelovanju školske i stručnih službi u zajednici.To pokazuje i ovaj primjer „slučaja“ kada prije tri godine nismo imali uporište u zakonu da „natjeramo“ roditelje da poštuju mjere stručne pomoći i podrške.”